

KMETOVALEC.

Glasiló c. kr. kmetijske družbe vojvodstva kranjskega.

Ureduje Gustav Pirc, tajnik družbe.

Izhaja 1. in 15. vsaki mesec. — Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list brezplačno, a nendje plačajo s poštnino vred 2 glđ. na leto. Naročila naj se pošiljajo c. kr. kmetijski družbi, ali pa dotičnim podružnicam.

Štev. 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1885.

Leto II.

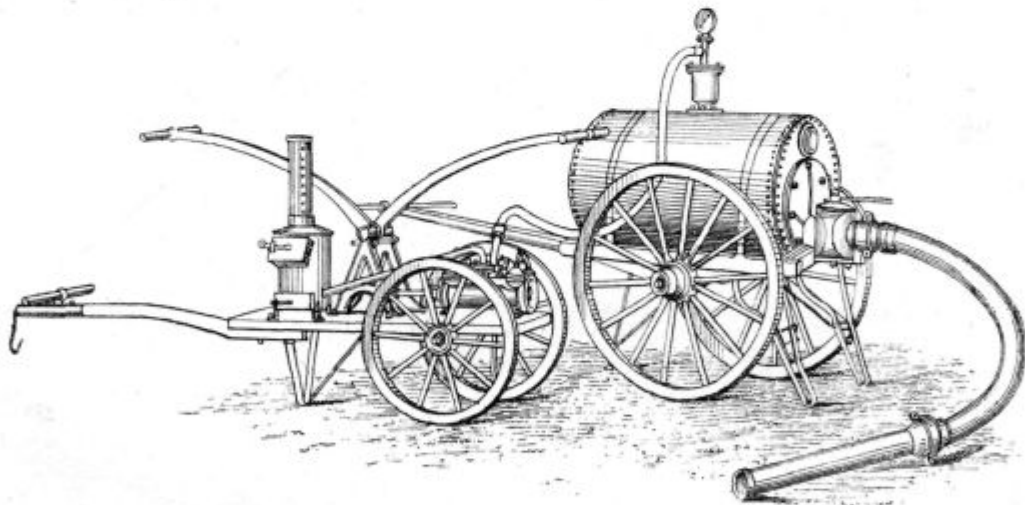
Velika škoda kmetijstvu, za katero se pa nihče ne zmeni.

(Dalje in konec.)

Ta način izpraznjevanja mestnih stranišč in odvaževanja človeških izmečkov je dandanes pač najcenejši, najboljši in vsled tega tudi najbolj priljubljeni. In ta način je ravno tisti, ki se bode skoro gotovo tudi v Ljubljani uvedel, kajti čemu bi bil sicer slavni

mestni odbor uže meseca decembra preteklega leta, pri sloveči, različne srkalnice izdelajoči tvrdki W. Knaust na Dunaji dva kompletna železna soda in zračno srkalnico kupil.

Da si bodo p. n. čitatelji „Kmetovalca“, katerim za ta način izpraznjevanja in odvozevanja človeških odpadkov potrebne priprave še znane niso, vse boljši predstavljati zamogli, podali smo jim uže v 5. številki „Kmetovalca“ podobi, koji predstavljati manjši železni sod na dveh kolesih in zračno srkalnico.

Podoba današnje številke pa predstavlja mali železni sod v zvezi s srkalnico in cevjo, katera se v straniščno jamo vtakne.

Železnega malega ali sočnega soda, za izpraznjevanje stranišč, posebni obstojni deli so (glej pod. 1. list 5) sledeči: Na vrhu je uri podobna priprava, manometer imenovana, katera služi v to, da se po njej izvé, ali in koliko je zrak v sodu uže stanjčan, to je, za koliko redkejši memo zunanjega zraka. Koj pod manometrom je umeščena cev, na katero se kavčukna cev zračne srkalnice privije, in tako to s sodom v delavno zvezo spravi. Na zadnjem dnu soda se vidi, prav na vrhu malo, z močno okroglo stekleno šipico prevideno oknice. To služi v to, da se skozi taisto vidi, kedaj je sod dovolj poln, kajti sicer bi bilo tudi mogoče sod prenapolniti, to na pokvaro manometra in ne manj zračne srkalnice. Niže pod tem oknicem so vratica soda, katera so s pomočjo večih vijakov herme-

tično zaprta. Na vrticah samih pritrjena je velika pipa, katera za napolnenje praznega, kakor tudi za izpraznenje polnega soda služi. Vrtica služijo sodu le za mogoče potrebne poprave, in kakokratno popolno izčiščenje soda.

Zračno srkalnico (glej pod. 2. list 5) natančneje popisovati, zdi se nam pač čisto nepotrebno, opozoriti hočemo častite bralce le na majhno železno pečico, katera jej je dodana, in katera v to služi, da se v njej smrdljivi organski plini fekalij (blata) sožigajo, da torej med izsrkavanjem zraka iz soda čisto nič ne smrdi.

Kako da se vsa v pravem kontaktu stoječa priprava rabi, je bilo tudi uže memogredé rečeno, in hočemo to le ponoviti. Kakor hitro je zračna srkalnica, s pomočjo kavčukne cevi, pod manometrom v pravi zvezi, se prične srkalnica goniti, to je, z njeno pomočjo zrak iz nje v zakurjeno pečico srkati. To se godi pri zaprti

pipi na koncu soda. Kedar manometer zadostno zračenje kaže, privije se na pipo velika, to je, debela z železno žico podkrepjena cev, katere drugi konec se skozi luknjo straniščne jame v fekalije vtakne. Na to se pipa odpre, in fekalije se vsled silnega pritiska zunanjega zraka na-nje, v sod vzdignejo in ga napolnijo. Ako ni sod od enega samega stranišča zadosti poln, pelje se k drugemu, tretjemu itd., dokler ni poln.

Tako se torej s pomočjo popisane pnevmatičnega sistema, magari o poldne, stranišča najboljjudnejših ulic fekalij oproste, ne da bi one komu kaj nos žalile.

Ravno tako hitro kakor napolnjen, je sod pnevmatičnega sistema tudi izpraznjen, da še hitrejše, in to zopet s pomočjo zračnega pritiska na fekalije v sodu.

No, poslednje vprašanje je, kako naj bi se pa tako zadobljene fekalije v kmetijstvu porabile? Pri Gorici imajo kmetje uže od nekdanj navado, fekalije v to porabiti, da ž njimi žitu, posebno pšenici zalivajo, torej kakor se pravi, poglavno gnojijo. V ta namen sejejo žito na ozke grebene (bifange) in človek, previden v vsaki roki z eno posodo fekalij, gre med grebeni, in poliva žito na levi in desni strani. To bi se dalo gotovo tudi v ljubljanski okolici vdomačiti. V pričetku bi se morale fekalije kmetovalcem v ta namen zastonj oddajati, s časom bi se pa kmetovalci, prepričani o izvrstnem vspehu take gnojitve še proti plači po njih oglašati pričeli.

Sicer bi bila v Ljubljani še ena poraba fekalij na mestu, jako na mestu, namreč poraba za napravo umetnega gnojila, francoski „poudrete“ imenovanega. Poudret ni nič drugega, kakor iz človeškega blata in primešanega družnega materijala, kakor ilovice, žaganja, šotnega drobiža itd. izdelana surova, le na zraku posušena opeka. Taka opeka se prodaja ter od kupcev pred rabo v prah stolče, katerega potem s žitom v red spravijo. Tako opeko kupujejo se ve da le veliki umni posestniki — kakoršnih pri nas žalibog! skoro čisto nič ni, kakoršnih pa na Českem, Ogerskem itd. ne manjka — kateri imajo nalašč tako osnovane stalne stroje, da žito in poudret ob enem sejejo. Za napravo poudreta ima pa ravno ljubljanska okolica izvrsten materijal, to v podobi drobiža, prahu šote. Ljubljanski poudret bi se od družih po svoji lahkoti bistveno razločeval, kar je ravno v kupčiji z umetnimi gnojili velikega pomena.

Vprašanje nastane se ve da, kdo naj se pa fabricacije poudreta iz fekalij ljubljanskih stranišč in šotnega drobiža ljubljanskega močvirja loti? Na to je, se ve da težko odgovarjati, kajti privatni podvzetnik bi se za to le težko oglasil, mesto samo, pa tega tudi prej ko ne ne bode hotelo v svoje področje vzeti, kajti — — — — —

In tako ostalo bode vprašanje kmetijskega izkristenja fekalij naše metropole prej ko ne, še dolgo, dolgo časa nerešeno, na veliko škodo kmetijstvu, za katero se pa nihče ne zmeni.

R. D.—c.

Vzrejevanje žebet na manjših kmetijah.

Prvo dobo svojega življenja žebe najbolj raste. Od rojstva do konca prvega leta vzraste navadno za 39 do 47 centimetrov, včasih 52 in še več. Žebe torej več vzraste prvo leto, kakor ves poznejši čas skupaj. Pa ne samo na visoko, ob enem raste tudi na široko, ter pridobi prvo leto največ na kostéh. Zato vpliva vzrejevanje v prvem letu na ves razvitek živali v naslednjih letih. Obilna hrana pospešuje rast in razvi-

tek, slaba hrana in stradanje ovira oboje. Ker pa pozneje toliko ne raste žeba, kakor prvo leto, zato ne moremo zanemarjenja in oviranja v rasti nikoli več popraviti, če polagoma tudi najboljšo hrano v najobilniši meri. Prvo leto zanemarjeno žebe ostane ubogi oslabilenec celo svoje življenje.

Zatorej je treba žebetom od dne njegovega rojstva do končanega prvega leta najboljše postrežbe, najmarljivejše skrbi od nas, da ima vselej dovolj in krepke hrane, ki mu pospešuje rast na vse strani. Stradati nam ob tem času ali bolehati nikakor ne sme, sicer zaostaja v rasti in razvijanju. Najlože dosežemo to, ako žebe mogoče rano navadimo, da zraven maternega mleka povživa kako drugo primerno hrano. To je potrebno tedaj, če kobila prav mleka nima. Take kobile ne vzrejajo nikoli tako velikih in krepkih konj, kakor tiste, ki imajo veliko mleka. Najloži navadimo žebeta, da uže rano začnejo jesti, če jasli za kobilu tako nizko spustimo, da morejo tudi ona iz njih hrano izbirati. Precej se postavijo zraven matere in začnejo jesti z njo vred, sprva samo igraje se, naposled se pa uavadijo. S prva stavijo žebetom posebne jaslice in v te denejo nekaj zdruzanega ovsu. Nekaj dni zobljajo takošen oves, potem jim pa moramo uže celega polagati. Ko žebe dorašča in samo v hlevu ostaja, ker mora kobila na delo, položi se mu toliko ovsu, kolikor ga zobati hoče.

Pri kobilah s pičlim mlekom pa to ne zadostuje za žebe. Zato moramo skrbeti za drug nadomestek. V takih okoliščinah skušali so žebetom dajati mleko od krave, kateremu se je nekaj vode prililo, pa žebeta ne pijejo vselej takošnega mleka. Tudi ni lahko jih navaditi. Rada pa vzamejo žebeta kuhano ječmeno pšeno, kateremu se je prililo nekaj kravjega mleka. Treba je le, da ima ta hrana okus in toploto, kakoršna je lastna kobilinemu mleku. Takošno žebeta rada vzamejo in precej rano ter jim tekne, da so lepa in životna, kakor da bi jih kobila z najobilnejšim mlekom dojila.

Tako si lahko pomagamo, če kobila slabo doji, pa tudi pri drugih je ta pomoček dober. Če se ga poslužujemo, ne pogrešajo žebeta preveč svojih mater in njihovega mleka, če morajo te na delo. Tudi zamoremo takošna žebeta brez škode poprej odstaviti, kakor ovači. Oboje nam je na veliko korist, posebno spomladi, ko potrebujemo kobile pri oranji. Zelo posebne opaznosti pa je treba, kedar hočemo žebe od matere odstaviti.

Žebeta pogosto shajšajo, kedar začnejo materino mleko pogrešati, po katerem močno poželujejo. Postanejo suha, dlaka zgubi svojo prejšnjo svetlobo. Včasih postanejo tako mršava, da je več mesecev treba, predno se popravijo. Tako pa zastane rast in razvite žebet, kar naj se, kolikor mogoče, dobro zauranjuje.

Najbolji pomoček je, žebe mogoče dolgo pri materi pustiti tako, da se uže precej veliko druge hrane uživati navadi ter da ne dene hudo, če je več časa od kobile ločeno, na pr. pol dneva. Vendar je velike vrednosti, če skrbimo za nadomestek manjkajočega mleka. Kdor je žebeta navadil na kuhani ječmenec, ta jih zelo lahko odstavlja, da se skoro nič ne pozna.

Kdor pa tega ni mogel ali ni hotel storiti, ta se lahko poslužuje zmedkov za nadomestek kobilinoga mleka. S prva žebe ne vzame rano zmedkov pa je lahko prisilimo. V to svrhu je treba nekaj zmedkov v jasli postaviti pa žebetom nič piti dati. Žeja jih prisili v par urah k zmedkom in potem se jim privadijo, da vsaki dan po 2—4 litre zmedkov vzamejo. Tako jih lahko odstavimo, da ostanejo zdrava in lepa, kar njihova životnost in svetla dlaka spričuje. Zmedkov

lahko dalje časa dajemo, čem dalje tem bolje. Vrh tega se žebetom polaga ovsa, kolikor ga hočejo, pa tudi nekaj lepega sena; tako so vedno životna, gladka, svetle dlake, pa vendar brez velikega trebuha.

Skrbeti je še, da žebeta vedno dobro prebavijo hrano. To se pokaže, če njihovo blato lahko razpada. Če pa je blato trdo in svetle barve, nam je to gotovo znamenje slabega prebavljanja in sušenja v črevesih. Zoper to imamo več pomočkov. Vzame se nekaj pše-

ničnih otrobov, katere treba z vrelo vodo popariti, potem ohladiti ter z drugo hrano položiti žebetom ali na vodi dati. Dodatek rumene repe tudi pomaga. Tako delamo do končanega prvega leta, ko začnemo uže obilo polagati zeleno svežo krmo ali jih na pašo gonimo. Na ta način vzredimo si gotovo velikih, močnih in krepkih žebet, ki nam položeno krmo bolje poplačajo, kakor pa slabo rejeno, majhno in skvarjeno žebe.

(Konec prihodnjč.)

Umetno satovje.

K najženjalnejšim iznajdbam novejšega časa na polji čebelarstva prištevati smemo gotovo tudi „umetno satovje“.

Velik dobiček, katerega nam podaja umetno satovje, pripoznajo gotovo vsi oni čebelarji, kateri so le-to uže kedaj uporabljali.

Ker je za 1 kilogram voščenega satovja povprečno potrebno 10 do 15 kilogramov medú, morajo čebele, koje deneš v prazen panj, pridno in silno delati, da

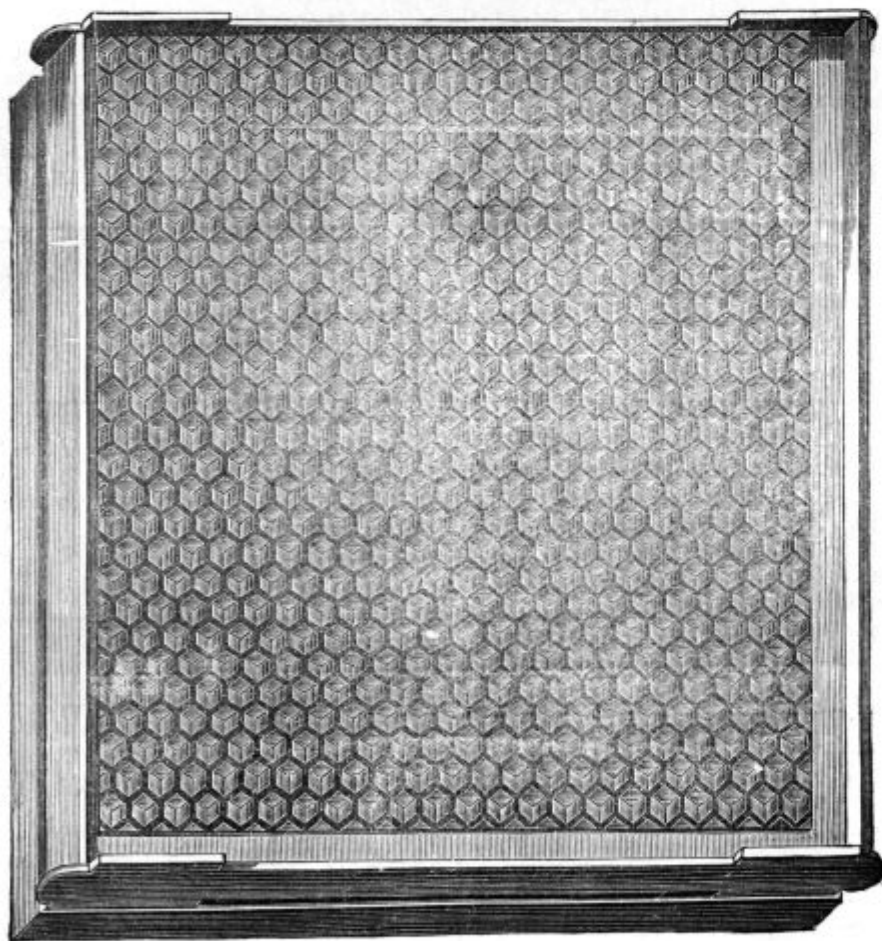
in to doseže se prav lepo ravno z umetnim satovjem. Naravni roj napravlja si še le takrat trotjega satovja, kekar prve mlade čebele izlezejo, za to zadostuje za prve tri tedne vloga ozkih kosov dovršenega satovja, med tem, ko je pozneje uže treba pomagati s celimi tablami, da se zapreči izdelovanje trotjega satovja. Za naravni roj, kojega hočeš dati v panj s premakljivimi okviri, potrebujes 3 do 10 centimetrov široke kose umetnega satovja, da dobiš lepe in ravne plošče. Kako razveseli človeka, ako panj odpre in vidi, da stojijo stanice (piskrci) vse lepo in ravno navpično?!

Pri napravi novih rojev vzemi močnim panjem satovje, v kojem je uže zalega. Ker pa nastane tako prazen prostor, vstaviti se mora takoj uže dodelano satovje ali pa umetno satovje, tako da ne morejo napravljati čebele nikakor trotjega satovja.

V času paše ostane nam pri pregledovanji čebel, v spomladi, ako smo rabili umetno satovje, dosto odvečnega satovja, katero ima sedaj (spomladi) veliko vrednost. Ako smo nekaj panjev spraznili, vdene se takoj lahko novo satovje. Panjove namreč po izpraznenji zapirati in prazne prostore še le napolniti s satovjem, kekar se je iz satovja uže strd vzela, je jako težko, ker se čebele kar v gručah sprijemajo in so po izpraznenji medú sploh jako divje.

Način, umetno satovje na okvire pritrjevati, ni niti težak niti zamuden in je v naslednjem popisan. Način obstoji, kakor kaže podoba, iz dveh skupaj zlepljenih štirikotnih desk, od katerih pa je gornja malo manjša, tako, da se lahko potisne čez okvir, ki se nahaja potem na spodnji deski. Manjša deska pa sme sezati le tako daleč do okvira, da nam zaznamuje njen gornji rob ravno sredino okvira, na kojega se ima prilepiti umetno satovje.

Ako hočemo sedaj umetno satovje prilepiti, položimo je na desko, potisnemo je k gornjem okviru delu in namažemo je s copičem, kojega smo prej pomočili v čist stopljen vosek na pritisnemem voščenem robu in dotičnem delu okviru. Okvirček, katerega se umetno satovje le na eni strani drži, se previdno odzdigne, tudi na drugi strani namaže in zaradi hitrega strdenja v mrzlo vodo vtakne.

napravijo polagoma tisoče in tisoče stanic. Ves roj je potem prisiljen, najlepši čas vporabljati za sozidanje satovja. Ker pa med tem mine čas paše, prisiljen je čebelar, krmiti roj, da si ga obdrži še za prihodnje leto, ali ga pa mora združiti s kakim drugim.

Koliko tisoč kilogramov medú tako pride v nič se ne dá preračunati.

Umnemu čebelarju ležeče je posebno na tem, da napravijo čebele lepo, ravno satovje brez trotjih stanic

Srebrnica ali prsteničar.

Izmed mnogih nadlog, katere tarejo kmetovalca, niso najmanjša nadloga mrčesi. Vse sile je treba napeti kmetovalcu, da se obvaruje velike škode, katero

najraje na kakem sadnem drevesu in sicer poklada jajce k jajcu v krogu okolo veje, kakor kaže podoba 2. Gosenica pod. 3. je čez 3 cm. dolga, ima mehko in

Pod. 1

Pod. 2.

Pod. 3.

mu zamorejo ti sitneži napraviti. To zamore pa on le storiti, ako dobro pozna lastnosti in življenje teh mrčesov. Eden izmed teh mrčesov, za kojega pokončevanje ravno zdajšnji pomladanski čas najprimernejši, je srebrnica ali prsteničar (*Bombix neustria*), kojega popis in podoba tu sledi. Metulj tega mrčesa (podoba 1) je manj ali več temno-rujave barve. — Na zgornjih krilih ima počez dve bolj svitlo-barvani, rumenkasti potezi, med katerimi je prostor pri samici nekoliko bolj temno-barvan. Metulj po dnevi le redkokrat leta, zvečer pa sili v luč. Samica znese svoja jajca

tanko dlako ter ima po hrbtu višnjeve, rudeče in rumene proge, na hrbtu ima pa belo črto. Glava gosenice je višnjeva in ima dve črni piki. Gosenica pripada k najškodljivejšim mrčesom, ker včasih listje kar celih dreves požre. Pokončuje se ta mrčes najizdatneje s tem, da se spomladi, ko se drugih gosenic gnezda obirajo in uničujejo, tudi tega mrčesa zalega na sadnih mladikah preišče, odreže in sožge. Dajo se tudi mlade gosenice, dokler se v svojem prvotnem gnezdu skupaj nahajajo, s tem uničiti, da se s slamnatimi, trdo povitimi, gladko prirezanimi šopi ali pa cunjami pomečkajo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 11. V našem kraju, v selški dolini, je navadno vsako leto jari ječmen snetljiv, in sicer tako zeló, da keđar se prične klasje delati, postane črn in ne naredi nič zrnja. Tacega klasja je včasih eno tretjino ali pa še več. Kako bi se dalo to odpraviti? (M. Š. v S.)

Odgovor. Snetljivost provzroči glivica, koja je uže na semenu. Žito pred to boleznijo zamorete tako-le obvarovati: Vzemite za vsaki hektoliter semena 20 dekagramov višnjevega vitrijola (bakrovega vitrijola), kojega dobro stolčite in v vroči vodi raztopite. Prelite ta raztopljeni vitrijol v škať ter pridejte tolikrat po 40 litrov navadne vode, kolikokrat po 20 dekagramov vitrijola ste vzeli. V to vodo dajte seme ter ga pustite v nji 12 do 16 ur; nekolikrat pomešati je dobro in kar na vodi plava, posneti in proč zagnati. Tako namočeno seme se potem toliko posuši, da ga je moč sejati.

Vprašanje 12. Kaj mi je storiti z mladim sadnim drevjem, kateremu so miši veliko korenin objedle in kako bi najhitreje pregnal miši iz vrta? (J. M. pri D. M. v P.)

Odgovor. Drevo, kateremu miš obgloda korenine, se preje ali pozneje posuši ter tudi proti temu ni pripomočka. Miš, katera sadnemu drevesu korenine objeda, ni navadna miš, ampak je dosto večja od domače miši. Njeno pravo imé je „veliki volúhar“ ali „krtica“ (*Schermaus, Mus terrestris*). Ker krtica ne živi v toliki množici kot navadna miš, zato se s pridnostjo še precej hitro na vrtu pokončajo. Pokončavajo se pa s strupom ali pa da se s železnim skopcem polové. Pri lovu s skopcem se tako-le ravna: Kodar se najde prostor, pod katerim se sluti rov krtice, odpre se ta rov za pol metra v dolgosti ter se na obeh straneh očistijo luknje od prsti. Čez nekaj časa se pride nazaj, in ako je ena od teh lukenj zopet zamašena, je to gotovo znamenje, da je krtica notri. V tem slučaju

dene se v luknjo primeren železen skopec, v katerega se krtica gotovo vjame, če hoče iz luknje iti.

Tržne cene.

V Kranji, 30. marca 1885.

Na današnji trg je došlo 159 glav goveje živine in 11 preiščev.

	gl. kr.		gl. kr.
Pšenica, hektol. . . .	6 50	Ajda, hektol. . . .	5 52
Rež, „	5 85	Slama, 100 kil . . .	1 75
Oves „	3 58	Seno, „	2 40
Turšica „	6 17	Špeh, fr. kila . . .	60
Ječmen „	5 36	Živi preišči, kila . .	32

V Ljubljani, 28. marca 1885.

Povprečna cena.

	Trg	Magaz.		Trg	Magaz.
	gl. kr.	gl. kr.		gl. kr.	gl. kr.
Pšenica, hektol.	6 83	7 25	Sur. maslo, kila	84	—
Rež „	5 04	5 83	Jajca, jedno . .	3	—
Ječmen „	5 20	5 33	Mleko, liter . .	8	—
Oves „	3 41	3 30	Gov. meso, kila	64	—
Soršica „	—	6 40	Telečje meso, „	68	—
Ajda „	4 70	5 30	Prešič. meso, „	54	—
Proso „	5 85	5 68	Koštrun „	34	—
Koruzza „	5 36	5 35	Kuretina, jedna	42	—
Krompir, 100 kil	3 12	—	Golobje, jeden .	17	—
Leča, hektoliter	8	—	Seno, 100 kil .	1 60	—
Grah „	8	—	Slama, „ . . .	1 51	—
Fizol „	8 50	—	Drva, trde, sež.	7 60	—
Gov. mast, kila	94	—	„ mehke, „	5 20	—
Svinska mast „	82	—	Vino, rud., 100 l.	—	24
Špeh, fr.	56	—	„ belo, „	—	20
„ prek. „	72	—			